

HITZ AURREA

Irakurle adiskideok: Hona hemen geure oparitza hau. Pentzen dugu azpimarratu behar dirala Kultur alde batzuk eragintza berezko ohituretan dutelako. Idoi ta trudiok dira ohituretan aldatzen diran hasiak, zslako hasiak halako fruituak.

Horretzagaitik **IKUSPEGIAK** idoi nagusiekin ehundutako azpi-egitura egondu. Idoi eta trudiak hauren modura moldatzen gaituzteiarik.

(I)

Idoi nagusi hauen ereduak jarri ditteke:

a) Izadia bere legekin. Izadiho liburua, aurkitze ta asma-heten giltza. Izadi hau hobegotzea, ez hentzea eta aldatzea begien aurretik.

b) Norbere arabakia (autodeterminazioa) beren ertz eta mugekin, gizakia ez ezik baita gizartea ere saiba eta iraun daitzen.

c) Hirugarrenez jarri dezakegu ohituretarako Adleren ikuspegi hau: gizakia beren lanetan tehenkabitik, gizartea bere ahar-tasunarekin; ta **Francisko Aranzabal Lamarain** umehen bidez.

d) Ondoren ipini dezakegu edertasuna: dagosia dagosian, datorrela datorrenetik, difosia difosiera.

e) Ahastu gabe amakumearen trudia, gogoratu gaitzen erdiko mahalak gerale andro-gizonok eta gizadiaren zerbitzuan gaudela.

HITZ AURREA

Irakurle adiskideok: *Hona hemen geure oparitxo hau. Pentsatzen dugu azpimarratu behar dirala Kultur alde batzuk eragintza berezia ohituretan dutelako. Idei ta irudiak dira ohituretan aldatzen diran haziak; zelako haziak halako fruituak.*

Horretxegaitik behar dugu lehenbait lehen idei nagusiekin ehundutako azpi-egitura egokia. Idei eta irudiak heuren modura moldatzen gaituztelarik.

Idei nagusi hoi en eredutzat jarri daitezke:

a) *Izadia bere legekin. Izadiko liburua, aurkitze ta asma-keten giltza. Izadi hau hobeagotzea, ez kentzea eta alderatzea be-gien aurretik.*

b) *Norbere erabakia (autodeterminazioa) beren ertz eta mugekin, gizakia ez ezik baita gizartea ere salba eta iraun dai-tezen.*

c) *Hirugarrenez jarri dezakegu ohituretarako Adleren ikus-pegia hau: gizakia beren lanetan teknikakin; gizartea bere alkar-tasunarekin; ta gizadia bere irauteakin bizitz ta umehen bidez.*

d) *Ondoren ipini dezakegu edertasuna: dagoela dagoenian, datorrela datorrenetik, dijoala dijoanera.*

e) *Ahastu gabe emakumearen irudia, gogoratu gaitezen er-dizko makalak gerala andra-gizonok eta gizadiaren zerbitzuan gaudela.*

AURKIBIDEA

Lehenengo zatia: Aurkibidea

IZADIA

- 1 a) Gure etxea eta norabidea gailu naztzean munduan
- 1.2 b) Legeak
- 2 c) Aurkibideak eta samskuntzak
- 3 d) Aurkibideak eta samskuntzak
- 4 e) Izadiko liburua
- «Bere barnean ematen den izadiko liburua hobeki erlazioztaturik daude»

2 Sententziaren sorrera eta

Azalpenak

tan geratuko gara. Izadiak

1 IKUSPEGIA. IZADIA

3 Sententziaren sorrera eta

Azalpenak

4 Sententziaren sorrera eta

5 Sententziaren sorrera eta

6 Sententziaren sorrera eta

7 Sententziaren sorrera eta

8 Sententziaren sorrera eta

9 Sententziaren sorrera eta

10 Sententziaren sorrera eta

11 Sententziaren sorrera eta

ABSTRAKTOAK

- 8 a) Azalpenak
- 8 b) Abstrakto eta izenburuak
- 9 c) Abstraktoen garrantzi eta xertatskoak
- 10 a) Azalpenak
- 11 b) Abstrakto epaiketei buruzko txulak

AURKÍBIDEA

IZADIA

- 1 a) Gure etxea eta norabidea.
- 1,2 b) Legeak.
- 2 c) Aurkikuntzat eta asmakuntzak.
- 3 d) Aurkikuntzak eta asmakuntzak.
- 4 e) Izadiko liburua.

ZENTZUGARRIAK

- 5 { Azalpenak. Zentzumenak.
Senzazioen sorkera eta
objetibitatea.

KONKRETUAK EDO SARETUAK

- 6 { Definizioak- Bilbea eta gaia,
eta hauek konkretuari
ekartzen dizkieten berezitasunak.
- 7 { Bilbeak eta gaiak konkretuari
ekartzen dizkieten berezita-
sunen azalpenak.

ABSTRAKTOAK

- 8 a) Azalpenak. Abstraktoen mundua.
Bere garrantzia.
- 8' b) Abstrakto eta izen arruntei
buruzko taulak.
- 9 c) Abstraktoen garrantzi eta zertarakoak.

ARRAZOIZKO EPAIKETAK

- 10 a) Azalpenak. Motak.
- 11 b) Arrazoizko epaiketei buruzko taulak.

IZADIA

Izadia gorputzen munduari deitzen diogu, gizadiari asmoen mundua deitzen diogun bezala.

Egunero sumatzen ditugun *zentzugarriek* (konkretu edo, saretuak deitutakoek) osatzen dute izadia.

«Bere barnean ematen diren prozesuak, guztiz eta ezin hobeki erlazionaturik daude».

Izadia, gure etxea. Izadian jaio gara, izadian bizi eta bertan geratuko gara. Izadikoak gara eta urduri egongo da gure bihotza berarekin bat egin arte.

Izadia, norabidea. Izaditik irtetzea, izan liteke, segun nola hartu eta nola egiten den, edo salbamena, bide zuzenez eta jakinaren gainean eginez gero, edo beldurgarritzko noraezean jaustea, honela egiten ez bada. Noraezean eroriz gero, neurastenia, sikastenia eta arimari dagozkion bestelako gaisotasunak ere agertzen dira.

Izadiaz berjabetzean, ordea, sustraitik kentzen dira, arimaren ahultasun eta gaisotasun horiek. Izadia begien aurretik kentzea, noraezeko egoeran eta psike-ahultasunetan erortzea bada, izadia berreskuratzean, aldiz, egoera hori gainditu eta psike-gaisotasunak sendatu egingo dira.

Izadiaren lege eta arauak.

Miragarriak dira izadiko legeak, fenomeno guztiak neurtu eta argitara ateratzen dituztenak.

A) *Natur legea.*

Izadi osoa arautu, gure jokabidearen oinariak jarri eta gure pausoak gidatzen dituena.

B) *Grabitate-indarreko legea.*

Gorputzen erorketak neurtu eta gorputz horiek lurrari erantsirik egotera behartzen dituen.

C) *Grabitazio unibertsaleko legea.*

Izar batzuk besteen inguruan darabiltzana. Eguzki eta ilar-giak gure lurrarekin eta itsasoko gora-beherekin duten zer ikusia ondo ezaguterazten diguna.

D) *Gorputzen harrotasun legea.*

Hain beharrekoa dena lurgintzan, egurgintzan, burdingintzan eta itsasontzigintzan.

AURKIKUNTZA ETA ASMAKUNTZAK

Lege eta arauen ondoren datoz aurkikuntza eta asmakuntzak. Asmakuntza garaiaren hasieran egindako bospasei aurkikuntzek mesede gehiago egin diote gizadiaren ongizateari, orain arte izandako guda eta imperio guztiek baino.

Ikertzaile eta asmatzaileei zor zaien begirunezko lekua.

Ikerketa eta asmaketa lanean aspaldiko garaietatik aha-legindu direnek ohorezko eta begirunezko lekua lortu dute gure artean. Baita gizartearen eskerrona ere, berari eskuratu dioten ongizate eta aurrerapenagatik.

Era berean, eredu eta ispilutzat hartu dituzte, haien aztarnei jarraituz, beren herria atzeturik eta zorretan gera ez dadin ahalegintzen diren guztiek.

Gizadiak barkatu egingo dio «Berek asma dezatela» esan zuenari. Gu, behintzat, saiatuko gara ikertzaileari berari aurrea hartzen, ezer asmatzeko gai izango ez bagara ere, agian.

AURKIKUNTZA ETA ASMAKUNTZAK

A) *Gurpila*, gorputz astunen garraioa arindu eta errezten duena.

B) *Sua*, bizitzaren inguruetatik hotza aldentzen duena

C) *Papera eta imprenta*, liburuak merketu eta kultura aberastu eta zabaltu egiten dutenak.

D) *Su-hautsa*, berari esker, gudak, artifiziozko suak, harrobiak eta metalgintza burutzen ahal direlarik.

E) *Iparorratza*, Begi mekanikoa. Lurreko alde ezezagunak eta norabidea aisa aurkitzeko tresnarik egokiena.

F) *Pasteur-en txertoa*, hainbeste eta hainbeste gaisotasunei aurre ahartzen diena.

G) *Penizilina*, gaisotasunak sendatu eta berauen sortzailak diren mikro-organismoak hiltzen dituenak.

eta abar.

B) **IZADIKO LIBURUA**

Gorputzen erorketak neurtu eta gorputz horiek hurrari erantsirik egotera behartzen dituen.

C) *Grabitazio unibertsaleko legea*

Izar batek beste inguruan darabiltzana. Eguzki sistema

Orain dela larehun urte gutxi gorabehera Francisco Bacon ingelesak liburu deitu zion izadiari: izadiko liburua.

Gizonek idatzitako libururik gehienak besteen liburuetatik ateratakoak dira. Gainera hutsez jositakoak izaten dira, edo astunegiak, edo arinegiak edo subjelibismoz beteak, edo ulergaitzak atzerriko hizkuntz batean idatzita badaude.

Izadiko liburua, aldiz, denen hizkuntzan idatzirik dago. Ez da subjeliboa, norberaren ikuspuntukoa, objetibitate berbera baizik. Ez du akatsik ezta hutsunerik ere. Agortu ezina da.

Izadiko altxorra.

Izadiko liburua itsuen aurrean jarritako altxor agortu ezina da, aurkikuntzaz eta asmakuntzaz beterik dagoena.

Izadiko liburuaren edukina.

Liburu hau ondo irakurtzen eta ulertzen ikasi dutenentzat, bere orrietatik bakoitza asmakuntza bat da; kapitulu bakoitza izadiko lege bat, eta atal bakoitza ogibide baterako araudia.

Beraz, *Francisco Bacon*-ek lekurik garaiena lortu du jakintzaren historian. Bere helburu bakarra, natura erroitik ezagutu eta gizartearen serbitzutan jartzea izan zen, horrela haren nekeak arindu eta bizitza-baldintzak hobegotzeko.

Zentzugarriak dira, zentzumenen bidez antzeman daitezkeen izadiko zenbait osagai: paisajea, margoa, hotsa, gorputza, hotza, lorea,...

Zentzumenak. Zentzumenak, denok dakigunez, hauetxek dira: ikusmena, entzumenak, usaimena, dastamena eta ukimena.

Zentzumenen ariketa edo egintzari sentzazio edo zentziñarkuna deitzen zaio. Sentzazioan ez da izadia aldatuta geratzen dena, geure zentzuak baizik.

Zentziñarkunaren objetibitatea

Badago zerbait izadian kolorea sortarazten duena. Baina kolorea, guk ikusten dugun bezela, bederen, ez dago gizadian, gure begietan baizik.

Nola egiten da zentzumenen bidezko ezagupena.

Zentzumenek badituzte izadian lankide edo bitarteko batzuk. Lankide horiei eragileak deitzen zaie eta honako hauetxek dituzu: argia ikusmenean; haize-boladatxoak entzumenean; presioa ukimenean; hauts antzeko zatitxo usaidunak usaimenean; dasta-partikulak dastamenean.

Eragile hauek zentzuetara heltzen direnean, zentzua jo eta aldatuta geratzen da. Ukitze edo aldatze horretan datza zentzuen egintza, baina izadia ukitzeke, aldatzeke geratzen da.

KONKRETUAK, SARETUAK

Konkretu edo saretuak deitzen zaie egunero topatzen ditugun izaki zentzugarri bakarrei: ogia, mendia, aizkora.

Esan genezake konkretuak saretuak direla; saretu hauek bi osagai dituzte:

1 sare edo bilbea

2 gaia

1. *Bilbeak*, sareak, armazoiak, burdinsareak gaia batu, lotu, estekatu, bilbatu behar dute. Bilbe edo armazoiak esannahiaren atal berezien sarea da. «Gizon» adibidean arrazoiak eta bizitzak osatzen dute sarea, horrela gizona arrazoidun biiduna dela esan ahal delarik.

Esannahiaren sare edo bilbeak ematen dio konkretuari bere ulergarritasuna,

bere izengarritasuna,

bere orokortasuna,

eta bere behartasuna.

2. *Gaia*, bere aldetik, konkretuaren atal ez espezifikoen nahasketa da. Kant-en hitzetan, «sentsazioen nahasketa». «Gizon» adibidean, Carlos, gazte, lodi, afrikarra izango da. Zertzelada horiek dira sareaz eta esannahiaz batu, lotu eta bilbatu behar direnak.

Gaiak ematen dio konkretuari *berritasuna*, ezagupen berri bat izatea.

ESANNAHIAREN ETA BILBEAREN BEREZITASUNAK

Esannahiaren sareak konkretuari ematen dizkion berezitasunak.

a) *Ulergarritasuna*, esan nahi baita konkretu hau (gizakia) bere esannahiaren atal bereziei esker (*arrazoia*, *bizitza*) ezagutu daitekeela.

b) *Izengarritasuna*, esan nahi baita konkretu honek badiela gaitasuna bere kideko guztientzat baliagarri den izen arrunta hartzeko. Adibidez, *gizona*, *gizakia*.

c) *Orokortasuna*, esan nahi baita gizakia beti, noiznahi eta nonnahi arrazoizko biziduna izango dela.

d) *Behartasuna*, hau da: gizakia halabeharrez da arrazoizko bizidun eta ez dauka bestelakorik izaterik.

Konkretuen izaera eta egoera.

Aberreak konkretuei lotuta daude. Bakarreko zentzugarriak ezagutzen dituzte soilik. Ez dute beste mundurik. Ez dute ezagutzen orokorra, unibertsala. Ezin dira igo hizkuntza eta kultur-munduraino.

Ez dute hizkuntzarik ezta elkar-hizketarik ere. Hizkuntza gabeko mutuak dira. Zorioneko mutuak, hizkuntza gaiztoa, gorrotzkoa, gezurti eta zanpatzailea denean. Zoritzarreko mutuak, hizkuntza ona, egiazkoa eta maitasunaren eragile eta sustatzailea denean.

Abstraktoak, bere esannahiez, ateratakoa esan nahi du. Baina, zeinek, zer, nondik, nola eta zertarako dira ateratakoak?

Zeinek? Zein da abstraktoak ateratzen duena? Arrazoia da abstraktoak ateratzen dituena.

Zer? Eta zer da arrazoiak ateratzen duena? Esannahiaren atal berezien sarea edo bilbea ateratzen du. «Gizon» adibidean, bizitza eta arrazoia. Arrazoizko biziduna.

Nondik? Arrazoiak nondik ateratzen ditu abstraktoak? Konkretuetatik ateratzen ditu, abstrakto horiek izanik, hain zuzen, konkretuaren atal berezien bilbe edo sarea.

Nola? Arrazoiak nola ateratzen ditu abstraktoak? Arrazoiak azpimarratu egiten ditu (irudiz, noski) konkretu baten esannahiaren atalik berezienak. Ondoren azpimarratutakoak bakarrik hartzen ditu kontutan; honela, esan liteke azpimarratu horiek konkretuetatik ateratako abstraktoak direla.

Abstraktoen mundua. Abstraktoak arrazoiaren asmakizunak direlarik, garbi dago beren bizilekua ez dela izadia, geure gogoia baizik. Inork ez du ikusi abstraktorik izadian. Izadian beren bizilekua dutenak konkretu bakarrezkoak dira bakarrik.

Abstraktoen garrantzia.

Gizakiek bakarrik dutena azpimarratu behar du arrazoiak: arrazoia eta bizitza.

HIZKUNTZAREN ERAKETA
IDEIA ABSTRAKTO ETA IZEN ARRUNTEN ERAKETA

<p>MIKEL</p> <p>ZENTZUGARRIA</p> <p>KONKRETUA</p> <p>SARETUA</p> <p>BILBATUA</p> <p>ZENTUGARRIA</p>	<p>MIKEL</p> <p>SENTZAZIOEN NA- HASKETA</p> <p>IZAKI</p> <p>ZURI, LODI, ARRAZOI, ARIN, GAZTE, BIZI, ONATIAI, MOTZ</p>	<p>MIKEL</p> <p>AZPIMARRATUA</p> <p>IZAKI</p> <p>ZURI, LODI, ARRAZOI, ARIN, GAZTE, <u>BIZI</u>, ONATIAI, MOTZ</p>	<p>MIKEL</p> <p>ABSTRAKTOA</p> <p>ARRAZOIZKO</p> <p>BIZIDUNA</p>	<p>MIKEL</p> <p>IZEN ARRUNTA</p> <p>GIZAKIA</p>
<p>ZENTZUGARRIA</p> <p>IKUSTEN</p> <p>UKITZEN</p> <p>ENTZUTEN</p> <p>DENA</p> <p>ULERTU EZINA</p> <p>BADAKIGU BADE- LA, BAINA EZ ZER DEN.</p>	<p>GAIA</p> <p>LOTU ETA</p> <p>SARETU</p> <p>BEHAR DENA:</p> <p>NAHASKETA</p> <p>«SENTZAZIOEN NAHASKETA»</p> <p>IZEN BEREZIA</p> <p>ULERGAIZTASUNA</p> <p>BADAKIGU BADE- LA, BAINA EZ ZER DEN.</p>	<p>AZPIMARRAK</p> <p>BILBE, TRAMA, SARE, ARMAZOI, BURDINSARE, GAIA LOTZEN ETA BILTZEN DUENA. GIZAKI GUZTIEK, GIZAKI BAKARRIK DUTENA.</p> <p>BILBE EDO SARETIK</p> <p>DATORREN</p> <p>ULERGARRITA- SUNA</p> <p>BADAKIGU BADE- LA, BAITA ZER DEN ERE.</p>	<p>MIKEL EGITE</p> <p>ABSTRAKTOA; ATERATAKOA.</p> <p>BILBE EDO SARE- TIK DATORREN</p> <p>ULERGARRITA- SUNA-AZPIMA- RRATUZ ETA ALDE BATERA UTZIZ.</p> <p>BESTEAK</p> <p>ORAIN BADAKIGU ZER DEN ETA BERATAZ HITZE- GIN DEZAKEGU.</p>	<p>IZEN ARRUNTA</p> <p>KLASE EDO MOTA</p> <p>BATEKO IZAKI</p> <p>GUZTIEI EMAN</p> <p>DAKIEKENA</p> <p>MIKEL GIZON EGINA</p> <p>IZENGARRITA- SUNA</p> <p>IZAKI BATEN GAI- TASUNA, IZEN ARRUNTA</p> <p>HARTZEKO.</p> <p>ORAIN HITZEGIN DEZAKEGU MI- KELI BURUZ.</p>

Adibide honen arabera beste guztiak: mendia, hegaztia, itsaso...

99 66

<p>Abstraktoen garrantzia.</p> <p>Gizakiak garrantzirik dutena abstrakzioaren bidez iradaitzen da.</p> <p>Abstrakzioaren bidez iradaitzen da.</p>	<p>Abstrakzioaren bidez iradaitzen da.</p> <p>Abstrakzioaren bidez iradaitzen da.</p> <p>Abstrakzioaren bidez iradaitzen da.</p>
<p>Abstrakzioaren bidez iradaitzen da.</p> <p>Abstrakzioaren bidez iradaitzen da.</p> <p>Abstrakzioaren bidez iradaitzen da.</p>	<p>Abstrakzioaren bidez iradaitzen da.</p> <p>Abstrakzioaren bidez iradaitzen da.</p> <p>Abstrakzioaren bidez iradaitzen da.</p>
<p>Abstrakzioaren bidez iradaitzen da.</p> <p>Abstrakzioaren bidez iradaitzen da.</p> <p>Abstrakzioaren bidez iradaitzen da.</p>	<p>Abstrakzioaren bidez iradaitzen da.</p> <p>Abstrakzioaren bidez iradaitzen da.</p> <p>Abstrakzioaren bidez iradaitzen da.</p>
<p>Abstrakzioaren bidez iradaitzen da.</p> <p>Abstrakzioaren bidez iradaitzen da.</p> <p>Abstrakzioaren bidez iradaitzen da.</p>	<p>Abstrakzioaren bidez iradaitzen da.</p> <p>Abstrakzioaren bidez iradaitzen da.</p> <p>Abstrakzioaren bidez iradaitzen da.</p>
<p>Abstrakzioaren bidez iradaitzen da.</p> <p>Abstrakzioaren bidez iradaitzen da.</p> <p>Abstrakzioaren bidez iradaitzen da.</p>	<p>Abstrakzioaren bidez iradaitzen da.</p> <p>Abstrakzioaren bidez iradaitzen da.</p> <p>Abstrakzioaren bidez iradaitzen da.</p>

ABSTRAKTOEN GARRANTZIA

Abereak konkretu singularreari lotuta daude. Ez dute gaitasunik abstraktoetara igotzeko. Ez dute unibertzala ezagutzen. Ez dute hizkuntzarik, abstraktorik gabe ez bait dago hizkuntzarik. Arrazoidunen artean ere gizaki gehiegi dira konkretuetatik irtetzen ez dakitenak, erreztasunik, lasaitasunik ez dutenak abstraktoen artean errez, lasai, familiarki ibiltzeko, ura sarearen begietatik zehar dabilen moduan.

Abstraktorik gabe, ez genduz hizkuntzarik ezta hizketarik ere izango, eta abereen eran, hizkuntza gabeko mutuak izango ginateke. Zorioneko mutuak, hizkuntza gezurti eta ondatzailea izanez gero, eta zoritxarrekoak, hizkuntza egia, adiskidetzailerik eta maitasunezkoak izatekotan.

ZERTARAKO DIREN ABSTRAKTOAK

Hizkuntzak, arrazoi-epaiketen sareaz osatzen direnez gero, eta arrazoi-epaiketak, abstraktoen eta berauei dagozkien izenen arteko lotarriak direlarik, argi eta garbi dago abstrakto horiek (sujetoa eta sujetoaz esaten dena) hizkuntzaren parte direla.

ARRAZOI-EPAIKETAK

Esan liteke arrazoi-epaiketek hizkuntzaren sarea osatzen dutela.

Arrazoi-epaiketan hartzen dute parte:

a) *Sujetoa*, pertsona edo gauza zeinari buruz zerbait esaten bait da. Esanen euslea.

b) *Predikadoa*, sujetoari buruz esaten dena. Esanen euslegain esana.

ZERTARAKO DIREN ABSTRAKTOAK ARRAZOI-EPAIKETEN AZALPENA

Hizkuntzak, arrazoi-epaiketen sarean osatzen direnez ge-
to, eta arrazoi-epaiketak, abstrakzioen eta berriak dagozkie
izenen arteko lokaririk dirielarik, argi eta garbi dago abstrak-
ko horiek (sujetoa eta sujetaor eusten dena) hizkuntzaren

1. *Baiezko arrazoi-epaiketak*: esan nahi dute sujetoa esan-
ten denaren partaidea dela. Adibidez: gizakia biziduna da,
bizidunen parte.

2. *Ezezko arrazoi-epaiketak*: esan nahi dute sujetoa ez
dela esaten denaren partaidea. Adibidez: gezurriak ez dira
gizartekoiak.

3. *Arrazoi-epaiketa erdikoak*: batera baiezko eta ezez-
koak direnak, esan nahi dute sujetoaren zati bat esaten de-
naren partaidea dela eta bestea ez. Adibidez: gizaki batzuk
zuriak dira eta beste batzuk, ez.

ARRAZOI-EPIKETAK

ARRAZOI-EPAIKETA: sujetoari buruz zerbait baieztu edo ezezten duen gogoegintza.

SUJETOA: gauza edo pertsona, zeinari buruz zerbait baieztu edo ezezten baita.

PREDIKADOA: sujetoari buruz baieztu edo ezezten dena.

BAIEZKO EPAIKETAK

Gizakiak bizidunak dira.

Sujetoa esaten denaren partaidea da.

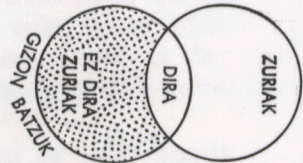
EZEZKO EPAIKETAK

Gezurtiak ez dira gizartekoiak.

Sujetoa ez da esaten denaren partaidea.

ERDIKO EPAIKETAK

Gizon batzuk zuriak dira, baina beste batzuk ez.

Sujetoaren zati bat esaten denaren partaidea da, bestea ez.

AURKIBÍDEA

PSIKASTENIA

- 1 a) Adierak ta azalpenak.
- 2 b) Igarotzen dan aukeria.
Sikasteniaren sustrai ta ondamena.
- 3 c) Ezaugarriak.
- 4 Ezaugarriak.
- 5,6 d) Asierak — itxura ta izatea.
- 6 e) Sendagintza.
- 7 f) Sentipen ta minkunkeria.
Norberaren sort-erastia.
Kiriotsuak.
- 8,9 *Malko beroak.*
- 10,11 *Eldutasuna.*

OLERKIAK

- 12 { «Maite dezagun, behintzat» (Amado Nervo)
«Lertu adi» (Amado Nervo)
- 13 «Neure igarotako osotik» (Amado Nervo)

PSIKASTENIA

Izenak berak adieratzen duenez, psikasteniak esan nahi du *arimaren ahultasuna*, moteltasuna, zorrotzasunik eza.

Baina sarritan, arima hitzez, ulermenaren indarra ulertzen dugu. A d b: sumaezinen ulerkuntza, zentzugarrizkoen mendetik itetzea, konkretuetatik abstraktoetara igotzea. Hitz batez, arima hitzez gizonaren ulermen edo adimen berezia ulertzen dugu.

Hori horrela izanik, *psikastenia adimenaren zorrotzasunik eza izango da*. Adimenak ezin ditu ikusi, ulertu sumaezina, egintza baten egokitasuna, erantzun baten abagunea.

Baina hobeto esateko, psikastenia ez da, zehatzak izan nahiz gero, adimenaren ahultasuna, nortasun osoaren moteltasuna baizik. Intuizioak sumatu egiten du egin behar litza-tekeena, baina susmaketa hori izar loka baten antzekoa da; agertu eta izkutatu egiten da inolako onurarik ekarri gabe.

Adimenak aukera ikusten du, baina ikusi ez balu bezala da. Ulermenak ez du aukera harrapatzen; dena gelditzen da alferrezko ezerezean. Aukera hutsean geratzen da.

Izar loka eta dardarti hori, izar tinko eta argitsu bihurtu behar da.

«Pentsatzen den baino sarriagotan etortzen dira aukerak, baina irudimena, lozorroan dagoela, ez du ezer ikusten. Egon bedi zuen irudimena erne eta adi eta horrela ipiniko dituzue oinak patuaren gurguilaren lekurik gorenean».

Non dago, bada, gure arazoaren sustrai eta muina?

Psikasteniaren sustraiak.

Psikastenia, arima-ahultasuna, ez da bakarrik ulermena-
ren ahultasuna, baizik eta izate osoaren, nortasun osoaren
gaisotasuna.

Ez dugu federik geure buruarengan. Ohituta gaude besteei obeditzen, ez geure ikuspuntua zaintzen. Gaisotasun hau daukatenek ez dute ikasi, ez diete irakatsi norberabakia jaiotza dela, eta inizatiba galtzea, aldiz, heriotza. Ez dute fede izpirik ere beren buruarengan. Eta holaxe, ikusten dituzte ate guziak itxita, galtzen dute bizigura eta errotzen dira etsipenean.

HONDAMENA

Edozeinen esana, nolakoa edo halakoa, hobe da beren ikuspuntua baino. Noraezean galduta dabilanaren antzera, edozein hots, zarata edo mugimenduri jarraitzen diote.

Ez dute nortasunik, ez dute ikasi beren buruz erabakitzen, inguruan daukatena beren ikuspuntupean jartzen.

Erabilerrezak dira, besteren eskuek darabiltzata harat-ho-
nat, makila edo gorpu baten gisan.

Besteei jarraitzeko joera dutelarik, ez dira haiek gidatze-
ko gai. Besteak gidatzeko gaitasunik ez eta gidatuak izateko
beharra dute. Umetxo baten moduan, ezin dute aurrera pau-
so bat ere egin. Bizigura etsipenean galduta, ate guztiak itxi-
ta dakuzte.

PSIKASTENIAREN AZTARNAK EDO SEINALEAK

1. *Herabetasuna*. Atzeraka doan gizon eskas beldurtia-
ren antz-itxura ematen dute, nahiz eta, egiaz eta izatez hor-
relakoak ez izan, oso bestelakoak baizik.

Gizaki hauek gizon peto-petoak izaten dira sarri askotan,
baina noraezean galduta daudelarik ez dira emakumetara
hurbildu ahal izateko behar den gaitasunaren jabe.

2. Ez dakite erantzunak garaiz eta modu egoki batez
ematen.

3. Ekintza psikikoa aurreratu ahal izateko ahultasun
eta gutxiagotasuna sentitzen dute.

4. Moral-betetasunik eza.

5. Errealitateko munduarekin harremanak galdu dituzte.

PSIKASTENIAREN SEINALEAK

6. Besteei jarraitzeko joera eta besteak gidatzeko gaitasunik eza.
7. Ez dute emakumeekin harremanetan sartzeko behar den gutxieneko samurasun eta eztitasuna, zeinak bide ematen bait du haiengana hurbiltzeko gorputzez ezezik arimaz ere.
8. Beren buruarekiko federik eta segurtasunik eza. Beren ikuspuntuari eutsi ezina.
9. Iritzi etsikorra dute beren buruaz, ezertarako gaitasunik ez dutela pentsatuaz.
10. Ekintzarako beldurra.
11. Egindakoari buruzko hasetasunik eza eta nahigabea, egindako hori ezin hobea bada ere.
12. Gutxiagotasunaren kontzientzia edo barne-ezaguera, zirrara batetik eta denen aurrean barregarri geratzen delako ustetik datorrena.
13. Beren adimenaren gutxiespen edo estimazio eskasa, bikain bikaina izan arren adimen hori.
14. Errealitateaz ohartzeko gaitasunik eza.

GAISOTASUNAREN HASIERA ETA SUSTRAIAK ITXURA ETA IZATEA

Badira gizon batzuk, itxuraz zeharo normalak izan arren, izatez noraezeko kolokan eta zalantzan bizi direnak. Agirian, behintzat, ez dute inolako gaisotasunik, eta bizimodu inbidigarria egiten dute. Osasunez eta diruz inor baino hobeto dabilzala ematen du. Hitz batean, badirudi gizartean egoera eroso eta gutxik bezalako bizimodua dutela. (Jagot).

BEGIRA BAINA...

Aurren eroraldia, eta gero tristura eta goibeltasuna agertzen dira gizaki hauen baitan beren bizitza patxaroso hori dela bide, hain zuzen.

«Haruntz-honuntz bizi izan dira norabide zehatzik gabe, helburu jakinik gabe, ezertan ere arreta berezirik jartzeke».

Beren buruz jokatu beharrean, kontra egiteari ekin diote. Geldi egonean ahuleriak jota, utzi egin diete inguruko huskeriei eta beste gizonek egindako zirikaldiei, beren egintza eta ideiak gidatzen eta erabakitzen. Kulunka ibili dira lema tinikorik gabe eta horretxek azaltzen eta argitzen du den-dena. (P. Jagot).

Zeren, funtsezko eta nahitanahiezko baldintza bait da psikiko-lanerako, bizitzan ondo jarritako helburu edo xede batzuk izatea, hauek burmuinaren lana eta hunkipenak finkatu, tinkotu eta batera ditzaten, eta ulermen eta sentipenen iharduera biziagotu dezaten.

Horiek faltaz gero nortasuna ahuldu, urtu eta desegiten da. Helburu horiek behar beharrezkoak dira *borroka-ahal* guztiak, borroka-indar guztiak biziagotu eta aurrera aterako badira.

Bizitza borroka da edo ez da bizitza.

Borroka ekintza da edo ez da borroka egokia.

Borroka zer edo zer lortzeko ahalegina da, geldotasunean eta pasibitatean eror ez gaitezten.

10. PSIKASTENIAREN SENDABIDEA

Izaditik ateratzea, izan liteke, segun nola hartu eta nola egiten den, edo salbamena, bide zuzenetik eta jakinaren gainean eginez gero, edo beldurgarrizko noraezean erortzea, horrela egiten ez ba da.

Izaditik irtetzea noraezean erortzea baldin bada, izadira berriz itzultzean norabidea aurkitzeko lehen pausoa emango dugu. Noraezetik baldin badator norberarengan fedea galtzea, fede hau berreskuratzea izango da gure salbamena. Ezerezak, geldi egoteak, pasabitate eta ezertarako ardura ezak erortzera eta etsipenera bultzatu bagaituzte, ekintzaren bidez lortuko ditugu galdutako fede eta bakea.

Arazo honetan kontutan hartzekoak. Sentipena eta minberakeria.

Sentipena edo bihotz mina da benetako sentipena, funtsezkoa, giza-izaerari dagokiona, eraginkorra.

Minberakeria, aldiz, funtsik gabekoa da, umeen nahikeriak bezain iragankorra, ezerezean urtu eta desegiten dena. Sentipena bertutea da, eta menberakeria akatsa.

Nork bere buruaren sortzaile eta sendagile.

Norbera da norberaren egile, norberaren sendagilerik onena, etsaiak hobekien ezagutu eta zapal ditzakeena. Nork bere buruaren arduradun eta erantzule bakarra da. Bakoitza da bere gurdiaren zaintzaile. Bakoitzak behar ditu bere borroka-ahalak eta borroka-indarrak neurtu eta sustatu.

Psikastenian kontutan hartzekoak.

Nerbioso denarentzat jarrera erreflexiboa askoz hobe dirudi, berezko jarrera baino.

Nerbiosoa, kitzikaduratik eroraldira eta eroralditik kitzikadurara ibiltzen da.

Nerbiosoak bere burua zaindu behar du, ihes egin behar die urduritasun eta kitzikadura egoerei.

MALKO BEROAK

Atsegin zaigu malkoen garratzak sortarazten digun sentipena.

«Jangoikoak nahi badu ni urrun jotea, ama, zertarako da negar egitea?».

«Zergatik negar egin? Izarra zeruan dago itsaso aldetik».

Ez dut gizakiari dagokion deusik pentsatzen nirekin zer ikusirik ez duenik. (Séneca).

Kaixo bat izan zen infernua eta agur bat zerua.

Bizitza baliotsu bati begirunerik izan nahi ez diotenei, bizitza, barka iezaeizu.

Gorroto hutsez zikintzen dutenei, bizitza, barka egiezu.

Morala ezik dena galdu dela ikasi dudalako, eskerrak zuri, bizitza.

Beren nortasuna bakarrik eta itsuan bilatu nahi izan dutenei, bizitza, barka egiezu.

Zure bila nenbilela, arriskueta eta galtzorian erori naitzelako, bizitza, barka egidazu.

Nire ongileei eskerrak behar den moduan eman ez dizkidalako, bizitza, barkatu.

Linzunkerien bila abiatu direnei, bizitza, barka egiezu.

Beldurrari neure buruaz jabetzen utzi diodalako, bizitza, barka egidazu.

Norberabakia gidaritzat hartu ez dutenei, bizitza, barkatu.

Zuk eskeinitako eskua behar bezala eskertu ez dudalako, bizitza, barka iezadazu.

Zugandik, ero baten antzera aldendu direnei, bizitza, barkatu.

Neure burua inoren eskuetan utzi dudalako, bizitza, barka egidazu.

Edertasunetik eta bizitza-maila on batetik aldendurik bizi naizelako, bizitza, barkatu.

Arrazoirik gabe gorrotatzen dutenei, bizitza, barka egiezu.

Bizitza-zuhaitzaren bila hil zorian jarri direnei, bizitza, barkatu.

Lotsa eta beldurtasunean erori diren gizonei, bizitza, barkatu.

Emakumearen ardura gabe ibili direnei, bizitza, barkatu.

Tristura eta etsipenean erortzeko, zoritxar edo ezbeharren bat nahikoa zela pentsatu dudalako, bizitza, barka iezadazu.

Jendeak zer esango ibili naizelako, bizitza barka iezadazu.

HELDUTASUNA-BETETASUNA

1. Udaberria etorri da, inork jakin ez arren nola.
2. Heldutasuna ere iritsi da eta oraingoan ere inork ez daki nola.
3. Etorri da, bada, heldutasuna, bere garaian etorri ere, nahiz eta batzuentzat beranduegi etorria izan.
4. Heldutasuna iritsi da eta hutsueneak bete dira.
5. Lehenagoko noraeza helburu bihurtu da orain.
6. Iluna argitu egin da eta noraeza bideratu.
7. Estutasunek leku utzi diote lasaitasunari.
8. Sortu da ekintzarako gose eta egarria.
9. Edertasun-egarria daukagu. Edertasuna, dagoen lekuan dagoela, datorren lekutik datorrela, doan lekura doalarik ere.
10. Sortu da, ezer egin gabe egonean eta pasibitatean egoteko ezina.
11. Eboluzioak zor zitzaiona jaso du.
12. Norberabakia eta norberaren inizatiba agintzen hasi dira.

13. Borroka-ahalek aurkitu dute beren bidea, beren jomuga.
14. Agertu da beldurretik aske dagoen betetasun-egoera baketsua.
15. Umekeriek gizontasunari leku egin diote.
16. Borrokarako indarrak sortu eta bateratu egin dira.
17. Osin hondogabeetatik gora irtenda, borroka-ahalek bere zeregina petopeto bete egin dute.
18. Ikusi dugu, ikasi dugu.
19. Izadiarekin elkartu, bateratu gara.
20. Zentzugarrizkoen, konkretu saretuen eta abstraktoen artean aisa eta erraz ibiltzen gara.
21. Norberabakia, norberaren legea ezarri da.
22. Norberabakiaren mugak eta arriskuak gogoan erabili ditugu.
23. Norberabaki hutsa, kontrol eta legerik gabekoa, arriskuz josia dago.
24. Jendearen esamesak eta irribarreak ez dira haintzat hartzekoak ere.

BIZITZA ETA MAITASUNAREN BEHARRA

MAITE DEZAGUN
BEHINTZAT

LEHER HADI

Inork ez badaki
zergatik barre egiten dugun,
eta zergatik negar;
inork ez badaki
zergatik etorri ginen
eta zergatik joaten garen;
mugitzen bagara
ilunezko itsasoan;
dena bada inguruan
gaua eta izkutua,
maite dezagun beintzat,
alferrik ez da izango agian.

Lehertzen dira lore eta kabia
nire ortuko adarretan;
maitea! ez nengoen hila,
lotan bakarrikan.
Zu zara azken gabeko zora-
[mena!
bizitz eta borroka-dehadarra,
kimuari esaten diozuna;
leher hadi!
eta bihotzari, berbiztu!

Amadeo Nervo

Amadeo Nervo

Bizitza: sortu den izakiaren baitan bertan geratutako txingar edo dirdira.

Bi izaki mota: besteek mugitzen dituztenak eta beren buruz mugitzen direnak.

NEURE IRAGANALDI OSOTIK

Neure iraganaldi osotik;
neure ilunaldi ugariatatik,
neure poztasun guztietatik,
galdu dudan hainbestetik,
irabazi dudan gutxitik;
egindako barretik
eta ixuritako negarretik,
zer geratu zait?
kezka eta nahigabea,
hori bakarrik.

Zergatik hobe ez nintzen izan
maite nindutenekin?
Zergatik ez nien hainbat maitasun hainbat bero eman
nola berek eman zidaten neri?
Zergatik besteek ni gaizki hartzean
haserretu eta samindu nintzen?
Zergatik bidegabekeriaren aurrean
ez nintzen izan sandalo zuahitzaren antzeko,
zauritu duen aizkorari berari
usain gozoz ordaitzen diona?

Ene Jauna, ezin berriro bizi
nire ontzi hutsak betetzeko
jaiotzean ematen diguzun
ardo beroarekin!
Onetsi behintzat nire azken egunak,
eta nire hutsaldiak
gehiagizkoak izan badira
barkatuko al dizkidazu,
nere poztasunak hain gutxi izan direla
kontutan izanik.

Amadeo Nervo

SUMAEZINAK (PISAEZINAK)
AURKIBIDEA

Sumaezinak (pisaezinak) erdi-irudibidea, bidebid ezagutu eta erantzun batzuk emateko erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna.

Irudibidea: «Behin bakarrik erantzun behar duzun erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna.»

KULTURA

Eta zein dira sumaezinako erantzun baten egokitasuna?

3. IKUSPEGIA. SUMAEZINAK

1. Lehenengo, irudibidea, bidebid ezagutu eta erantzun batzuk emateko erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna.

KULTURA ETA EKINTZA

(a) Natur legea, bidebid ezagutu eta erantzun batzuk emateko erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna.

(b) Gorputzen legea, bidebid ezagutu eta erantzun batzuk emateko erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna.

(c) Grabitate-indarreko legea, bidebid ezagutu eta erantzun batzuk emateko erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna.

EKINTZA

(d) Grabitazio unibertsaleko legea, bidebid ezagutu eta erantzun batzuk emateko erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna.

(a) Garrantzia eta notak, bidebid ezagutu eta erantzun batzuk emateko erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna.

(b) Eretxasun eta xalatasunak, bidebid ezagutu eta erantzun batzuk emateko erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna.

(c) Ekintzen erortzearen xalatasunak, bidebid ezagutu eta erantzun batzuk emateko erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna.

(d) Moral-arazoak, bidebid ezagutu eta erantzun batzuk emateko erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna.

(e) Oinarrizko ikuspegiak, bidebid ezagutu eta erantzun batzuk emateko erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna; erantzun baten egokitasuna.

AURKIBIDEA

SUMAEZINAK EDO PISAEZINAK

- 1 a) Definizioak, argibideak.
- b) Irudibidea.
- c) Sumaezin garantzitsuak.
- 2 d) Beste sumaezin batzuk eta berauek
- 3 ezagutzeko modua.

KULTURA

- 4 a) Azalpenak.
- b) Balioak, beren mailak.
- 5,6 d) Balioez jabatzea.
- 6,7 e) Nolatan geureganatzen ditugu
- 7 balioak?
- 8 f) Balioztapenak.
- 9 *Zibilizazioa.*

EKINTZA

- 10 a) Garrantzia eta norabidea.
- 11 b) Erreztasun eta zailtasunak.
- 11 c) Ekintzaren arerioa: zalantza.
- 12 d) Moral-arazoa, gizarte-ikuspegia:
Gizakia, gizartea, gizadia eta beronen
arazoak.
- 13 e) Oituretarako ikuspidea.

SUMAEZINAK (PISAEZINAK)

Sumaezinak dira, zentzuetatik kanpo daudenak, zentzuen bidez ezagutu ezin direnak. Adibidez: egintza edo erantzun baten egokitasuna; ezkutuko asmoen agerpenak.

Irudibidea: «ba omen dira hankarik gabeko hegaztiak; beti bizi ohi dira lurretik gora. Hain goain dabiltzanez, beheko arranoak ezin ditu harrapatu, ezta ikusi ere egin. Beren hegal luze, mehe zeharargitso eta gardenetatik zehar lurra ikusten dute» Behin bakarrik lurreratzen dira: hiltzen direnean».

Eta zein dira sumaezinezko errealitate horiek?

1. Lehenengo, izadiaren lege eta arauak.

a) *Natur legea*, izadiko oinarriak jartzen dituena.

b) *Gorputzen zabalkuntzako legea*, hain beharrekoa dena lurgintzan, egurgintzan, burdingintzan... eta abar.

c) *Grabitate-indarreko legea*, gorputzak lurrari erantsirik egotera behartzen dituena.

d) *Grabitazio unibertsaleko legea*, izar batzuk besteen inguruan darabiltzana eta itsasoaren gora-beharak neurtzen dituena.

e) *Gizarteko lege particular bat*. «Gutxi hoiek; Gizarteko arazoetan zerbait ikusi, ikasi eta jakin duten gutxi hoiek. Hain burugabeko eroak izan diren gutxi hoiek, beren azterketa eta jakintzak ez ezkutatzerraino, herri kaskar baten aurretik, historian zehar beti izan dira gurutzera eramanak eta garretara bidaliak».

2. Bigarren, izakien arteko zer ikusi edo harremanak.

Lainotxo baten agerpena mendi gainean eta eguraldiaren aldaketa.

Osasun eta kolorearen arteko zer ikusia.

Egintza eta erantzunen egokitasuna.

Konkretuetatik abiatuta abstraktoetara igotzea.

Esanen eta izanen arteko kontrastea.

Datorren arriskua ikustea.

Kulturarako gorabide luze eta neketsua.

Ezkatuko asmoen ezagupena.

Adibidez, esaera honen asmoa: «Ohi ez bezelako festeak egiten dizkizunak edo txurikatu nahi zaitu edo behar zaitu».

Etortzen den aukera harrapatzea.

«Pentsatzen den baino sarriagotan etortzen dira aukerak. Baina irudimena, lozorroan dagoela, ez du ezer ikusten; egon bedi zuen irudimena erne eta adi eta horrela ipiniko dituzue oinak patu-gurpilaren lekurik gorenean». (P. Yagot).

Nola ezagutu sumaezinak.

Bergson-ek dioenez, abereek senaz ezagutzen dute; gizaki arrunt kalekoak, berriz, arrazoiak, Baina gizaki bereziak, sena eta arrazoiaren nahasketa den intuizioz ezagutzen du. Intuizioa ez da justu-justu arrazoia, ez da adarrez adar, arrazoiz arrazoi, zeharkako bide luzeegi batez ondorioak atengabe atereaz doan arrazoi hori.

Ez, intuizioa edo intuiziozko ezagupena ez da arrazoia. Intuizioa ulermen berezi bat da, adimenezko begiekin ikusiaz ulertzea. Ikuspenez ezagutzea. Ezagupen zuzen eta bapatekoa da, argitasun aldi batetik datorrena bezalakoa.

Nola ezagutu sumaezinak?

Zentzuekin ez noski. Inork ez du ikusi, ezta entzun edo ukitu ere, erantzun baten egokitasuna.

Arrazoiarekin ere ez, ezagupide nekoso, geldo eta zeharkakoa baita. Sumaezinak ezagutu ahal izateko, intuiziozko adinera jo behar dugu, hori bait da, izan ere, zuzen zuzenean eta berehalaxe ezagutzeko ahalmena.

KULTURA

Zer da kultura? Esan liteke kultura balioez jabetzea dela. Hemen bi hitzon esannahia argitu behar dut. A) Balioak. B) Jabetzea.

A) *Balioak*. Balioak, izakiei on izaera ematen dieten berezitasunak dira. Kontrabalioak, aldiz, izakiei gaitz izaera ematen dieten berezitasunak dituzu. Adb: osasuna balio bat da, eta gaisotasuna, kontrabalioa.

Balioen mailak. Balioak mailakatuak daude, ez dira berdinak, ezberdinak baizik. Elkarrekiko menpekotasunean daude. Batzuk besteak baino balioetsuagoak dira. Bizitza-balioak balioetsuagoak dira apaingarrizkoak baino.

Nola ezagutu sumaezinak.

Bergson-ek dioenez, abereek senaz ezagutzen dute; gizaki arrunt kalekoak, berriz, arrazoiak. Baina gizaki bereziak, sena eta arrazoiaren nahasketa den intuizioa ezagutzen du. Intuizioa ez da justu-justu arrazoi, ez da adarrez adar, arrazoiak arrazoi, zeharkako bide luzeagatik batera ondorioak atengabe ateratzen duen arrazoi hori.

BIZITZA-BALIOAK

Bizitza-balioak honelaxe azpijarri daitezke: osasuna, uler-
tze-argitasuna, kemena, jakinduria, segurtasuna, edertasuna.

Zein berezitasun motari dagokio Balio deitutakoa?

Balioak izakien berezitasun objetibo eta irrealak dira, ba-
daude baina ez dira. Izadian daude, beraz objetiboak dira,
denenak dira eta aldi berean ez dira izaki berriak, ez dira
norberaren ikuspuntuari dagozkionak, zerbaitetarako balio
duten objektuak berak baizik.

Gugandik kanpo bizi dira, bere bizitza propioa dutela. Bi-
zitza hori, bere baitan hartzen dituen objektuarena da, hain
zuzen. Adb: dirua, gauzak eta serbitzuak erosteko balio duen
zerbait da. Diruaren balio hori objetiboa da, berdina denen-
tzat, baina aldi berean irreal da, ez dio ezer berririk erans-
ten diruari, dirua bera da erosteko balio duena.

Balioa, diruaren berezitasun bat da, baina berezitasunak ez dira gauzak. Merkaturik ez balego, dirua urre edo zilar edo papera besterik ez litzateke izango eta ez luke ezer erosteko balioko. Baina merkaturia dagoenez gero, dirua urre, zilar eta papera izateaz gainera, gauzak erosteko balio du.

B) *Balioez jabetzea.*

Balioez jabetzea hau, balioen eskuratze eta ezagupenari dagokio batez ere.

Balioak ez dira zentzuen bidez ezagutzen. Zentzuek sentimenezko kalitateak ezagutzen dituzte bakarrik. Baina sentimenezko kalitate horiek ez dira, nolagait esateko, entitate nagusiaiki, bigarren mailako izakiak baizik, izaki txikiak.

Hitz gutxitan esateko: kalitate horiek izakiak dira, izaki txikiak izanarren, baina balioak ez dira izakiak, izakien berezitasunak baizik.

Ez dira, ez da, adimenakin ulertzea, adimenak bakarrik ulertzen dituelako izakien esentziak edo izatiak, baina balioak ez dira irakiak.

Adibidez: ikuspena sortarazten duen argia edo entzutea posible egiten duten aire-uhinak. Kalitate hauek bigarren mailako entitateak izan arren, entitateak dira ta zentzuan bider ezagutzen dira. Baina balioak, gauzak ez diralarik ez dira ezagutzen zentzuen bider. Inork ez du ikusi ezta ukitu edo entzun ere inoiz balio bat. Ez dira, ezta, ere, adimenez ulertzen. Adimenak gauzen esentziak ezagutzen ditu, baina balioak, gauza ez delarik, ez du berez esentziarik.

Nola geureganatu eta ezagutzen ditugu, bada, balioak?

Balioak eta balio-judizioak, eman, jarri, estimatu egiten dira, berauen bidez geure ikuspuntuari eusten diogu.

Honek esan nahi du, balioez jabetzeak zerbait subjektibo edo bakoitzaren ikuspuntukoa duela; ikuspuntu subjektibo honetatik zerbait zintzilik dagoela ematen du. Ez du ulertze hutsaren objetibitatea.

Adb: balio-judizio hauetan: «Hobe da bat izatea bi itxarrotea baino».

«Hobe da Sacrates kontentagaitz bat, hase batetako txerri bat baino»; «Hobe da norberabakian huts egiteko arriskuan jartzea, eguneroko aspergarritasunean usteltzea baino»; «Hobe da egi garratz baina eraginkorra, koipekeri nazkagarria baino».

Judizio hauetan arazoa zera da: ea zein ahalmenarekin geureganatzen, ezagutzen dugun «Hobe da» hori. Ez zentzuekin, ezta ulermenarekin ere; baloratzeko ahalmenarekin geureganatzen ditugu, sena eta arrazoiaren nahastea den ahalmenarekin.

Ezagupenak eta sentzazioak hotzak dira, objetiboak, impertsonalak, eta gu ezagupen-objetutik kanpo geratzen gara. «Hiru eta bost zortzi dira» edo «Zerua urdina da» esateko, ez dugu zertan beroturik. Baina ez da hori balio-judiziotan gertatzen dena. Judizio hauen barrean sartu eta parte hartzen dugu eta berotu egiten gara geure burua arriskutan ikusiko bagenu bezela. Adbidez: aipatutako balio-judizioetan esaten dugu, agiri-agirian ez baina «hobe da» honen bidez, geu ere Socrates antzera kontentagaitzak garela, edo norberabakia- ren aldekoak edo zintzoak edo prestuak garela.

ZIBILIZAZIOA-AURRERAPENA

Zibilizazioak eta aurrerapenak betidanik izan dute, egin-tza eta ezagupenetan oinarriturik, asmakuntza berriak egiteko joera.

Zibilizazioa progresoa da, aurrerapena, hau da, ezagupen eta egintzak beti aurrera eramatea, hobeagotzea.

Gizadiak zibilizazioa sortzen du aurrera joan ahala; gizadia, zibilizazioaren sostengu eta euskarria da.

Kultura, aldiz, balioak norberaganatzean datzalarik, giza-banakoari hobeto dagokion egitekoa da. Hala ere, kulturak ohitura bihurturik geratzen direnez gero, esan beharra dago, herriak ere kultur-eusleak izan daitezkeela, kultur eramai-leak, kultura ezberdineko herriak beraz.

Gizakia zibilizazio baten barruan bizi da. Gerta liteke, gi-zaki bat, zibilizazio handi baten barruan bizi izanik ere, kul-tura gutxi edo batere ez duena izatea, eta alderantziz, zibili-zaziotik hurrun bizi den beste bat kultur oso baten jabe izatea.

EKINTZA. BERONEN GARRANTZIA

Ekintza da bizidunen ezaugarria, ezer ez egitea hildakoe-na den bezelaxe; arnasa bera bezain beharrezkoa da ekintza bizi ahal izateko.

Bizidunak ekintzaren bidez ulertzen dute bizi direla.

Bizidunek garaipena lortu beharra daukate beren birtualitate ahalak mamituz eta betez.

Garaitu behar horren ezaugarriak dira: borroka-indarrak, borroka-birtualitateak.

Bizitza borroka da edo ez da bizitza.

Borroka ekintza da edo ez da borroka egokia.

Borroka zer edo zer lortzeko ahalegina da.

EKINTZAREN NORABIDEA

Ibiltzeko begiak behar dira eta ekintzarako norabidea. Noraezetik ez bait dator ezer onik.

Irudi eta ideiek beren antz eta irudira moldatzen gaituzte. Geu gara geure irudi eta ideien egiturak.

Garrantzi handikoa da norbera irudi egokiz inguratzea, irudiak eraginkorrak direlako.

EKINTZARAKO ERREZTASUN ETA ZAILTASUNAK

Ekinzalea, egunero ekinean dihardunak, erretasun handia lortzen du ekintzarako.

Beste aldetik, ezer egin gabe, egonean eta pasibitatean geldi dagoenak, gainditu ezinezko zailtasuna du ekintzarako.

Arazo honi buruzko esanak.

Egunero hamaika lan eta zeregin izanik ere, oraindik lagunari mesede bat egiteko beta zuenaren esana,...

eta, eguna ezer egin gabe eta egonean pasa ondoren, lagunari esku bat luzatzeko betarik ez zuenaren esana.

Ekintza baliotsua.

Ekintza baliotsuetakoak dira, arriskuaz beteta egon arren, norberabakia eta beti berriaren bila doan iniziatiba.

Zalantza, ekintzaren arerioa.

Ekintzaren kontrakoa da zalantza. Bestalde, zalantzaren sorbururik larriena morali buruzko iritzi estuegitik dator; ohitura edo moralaren on-gaitzei buruzko aburu estuegitik; ekintzaren aurreko larritasunetik; morali buruzko iritzi horri garrantzi gehiegi ematetik.

Hori guzti hori, jakina, moral-kontzientziarik badagoela onartzekotan.

Egilearen arazo eta gorapiloak.

Bide moral zuzenari, moralaren on-gaitzei buruzko iritziz estuenari jarraitzen dionaren ikuspuntua honako hau da: oso ondo ez bada, ez egitea.

Baina ikuspuntu medikuari begiratzen dionaren aholkua hauxe izango da: oso ondo ez bada ere, egitea.

Ekintzaren norabidea.

Ekintzarako ikuspegia

GIZAKIA, GIZARTEA, GIZADIA

1. Gizabanakoaren salbamena lan eta ogibidearen bitartez.
2. Gizartearen salbamena elkartasunaren bidez.
3. Gizadiaren salbamena maitasun eta umeen bidez.

Arazoak

1. Gizabanakoarena: ogibidea.
2. Gizartearena : elkartasuna.
3. Gizadiarena : umeen bidezko irautea. Seksu arazoa.